Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
ATHANASIOS RANTOS
esitatud 17. novembril 2022[1]

Kohtuasi C-628/21

TB
menetluses osalesid:
Castorama Polska Sp. z o.o.,
„Knor“ Sp. z o.o.

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Sąd Okręgowy w Warszawie (Varssavi regionaalne kohus, Poola))

Eelotsusetaotlus – Õigusaktide ühtlustamine – Direktiiv 2004/48/EÜ – Intellektuaalomandi õiguste jõustamine – Artikkel 4 – Isikud, kellel on õigus taotleda meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamist – Artikli 8 lõige 1 – Intellektuaalomandi õiguse rikkumise menetlus – Võltsitud kaupade müük – Autoriõigus ja sellega kaasnevad õigused – Hageja õigus teabele kaupade päritolu ja turustusvõrgu kohta – Küsimus, kas hagejal on või ei ole vaja tõendada, et ta on intellektuaalomandi õiguse omaja

I. Sissejuhatus

1. Ettevõtja turustab graafiliste kujutiste reproduktsioone ilma selle isiku nõusolekuta, kes väidab end olevat nende kujutiste looja. Viimane algatab kohtus intellektuaalomandi õiguse rikkumise menetluse direktiivi 2004/48/EÜ artikli 8 lõike 1 alusel,[2] mis näeb ette menetlusliku õiguse eesmärgiga tagada intellektuaalomandi tõhus kaitse.[3] Kas see isik peab tõendama, et ta on intellektuaalomandi õiguse omaja või lihtsalt näitama tõenäosuse tasandil, et ta on kõnealuse õiguse omaja? See on sisuliselt küsimus, mille tõstatab Sąd Okręgowy w Warszawie (Varssavi regionaalne kohus, Poola).

2. Käesolev kohtuasi annab Euroopa Kohtule oma kohtupraktikat silmas pidades võimaluse analüüsida tõendamisstandardit, mida nõutakse kaupade või teenuste päritolu ja turustusvõrkude kohta teabetaotluse esitamisel direktiivi 2004/48 artikli 8 lõikes 1 sätestatud õiguse teabele alusel. Esitatud küsimusele vastamiseks tuleks kaaluda ühelt poolt intellektuaalomandi omajate õigust teabele ja teiselt poolt kostja kaitset selle õiguse kuritarvitamise eest.

1 Algkeel: prantsuse.

2 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta (ELT 2004, L 157, lk 45; ELT eriväljaanne 17/02, lk 32). Selle direktiivi kohta vt Petillion, F. ja Herweigh, A., „Genesis, Adoption and Application of European Directive 2004/48/EC“, *Enforcement of Intellectual Property Rights in the EU Member States*, Petillion, F. (toim), Intersentia, Antwerpen, 2019, lk 1–48.

3 Vt kohtujurist Cruz Villalóni ettepanek kohtuasjas Coty Germany (C-580/13, EU:C:2015:243, punkt 24).

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

3. Direktiivi 2004/48 põhjendused 10 ja 17 on sõnastatud järgmiselt:

„(10) Käesoleva direktiivi eesmärk on ühtlustada liikmesriikide seadustikke, et tagada siseturul [intellektuaalomandi] kõrge, võrdväärne ning ühetaoline kaitsetase.

[…]

(17) Käesolevas direktiivis sätestatud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid peavad iga kohtuasja korral olema piiritletud viisil, mis võtab arvesse vastava kohtuasja eripära, sealhulgas iga intellektuaalomandi õiguse iseärasused ja rikkumise tahtliku või tahtmatu iseloomu.“

4. Selle direktiivi artiklis 1 „Objekt“ on sätestatud:

„Käesolev direktiiv käsitleb intellektuaalomandi õiguste jõustamiseks vajalikke meetmeid, menetlusi ja õiguskaitsevahendeid. […]“.

5. Nimetatud direktiivi II peatükk „Meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid“ hõlmab artikleid 3–15. Direktiivi artiklis 3 „Üldised kohustused“ on sätestatud:

„1. Liikmesriigid sätestavad vajalikud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid käesolevas direktiivis kirjeldatud intellektuaalomandi õiguste jõustamise tagamiseks. Menetlused, protseduurid ja õiguskaitsevahendid on õiglased ega ole asjatult keerulised või kulukad ega sisalda põhjendamatuid ajalisi piiranguid ega põhjendamatuid viivitusi.

2. Meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid on tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad ning neid rakendatakse viisil, mis võimaldab vältida tõkete loomist seaduslikule kaubandusele ja ette näha kaitsemeetmeid nende kuritarvitamise vastu.“

6. Direktiivi 2004/48 artiklis 4 „Isikud, kellel on õigus taotleda meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamist“ on sätestatud:

„Liikmesriigid tunnistavad käesolevas peatükis isikutena, kellel on õigus nõuda meetmete, protseduuride ja õiguskaitsevahendite kohaldamist:

a) intellektuaalomandi õiguste valdajaid kooskõlas kohaldatavate seadustega;

b) kõiki teisi isikuid, kes on volitatud nimetatud õigusi kasutama, eriti litsentsi omanikke kooskõlas kohaldatava seaduse sätetega ning nendes lubatud piirini;

c) intellektuaalomandi kollektiivõiguste halduskogusid, mida reeglipäraselt tunnustatakse kui intellektuaalomandi õiguste valdajate seadusjärgseid esindajaid kooskõlas kohaldatava seaduse sätetega ning nendes lubatud piirini;

d) kutseala õiguskaitseasutusi, mida reeglipäraselt tunnustatakse kui intellektuaalomandi õiguse valdajate seadusjärgseid esindajaid kooskõlas kohaldatava seaduse sätetega ning nendes lubatud piirini.“

7. Direktiivi artikli 8 pealkirjaga „Õigus teabele“ lõiked 1 ja 2 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Liikmesriigid tagavad, et intellektuaalomandi õiguste rikkumise menetlemisel ning hageja õigustatud ja proportsionaalse nõude vastuseks võivad pädevad kohtuasutused nõuda, et teave kaupade või teenuste päritolu ja levitamisvõrgustiku kohta esitaks rikkuja ja/või kes tahes isik, kes:

a) on tabatud tema valduses oleva õigusi rikkuva kommertseesmärgil kasutatava kaubaga;

b) on tabatud kommertseesmärgil pakutavate õigusi rikkuvate teenuste kasutamiselt;

c) on tabatud õigusi rikkuvate teenuste kommertseesmärgil pakkumiselt,

või

d) on teatatud punktides a, b või c viidatud isikute poolt kui osaline kaupade või teenuste tootmises, valmistamises või levitamises.

2. Lõikes 1 nimetatud meetmed hõlmavad vastavalt vajadusele:

a) tootjate, valmistajate, levitajate, tarnijate ja muude kaupade või teenuste varasemate valdajate ning ühtlasi kavandatavate jae- ja hulgimüüjate nimesid ja aadresse;

b) toodetud, valmistatud, vastu võetud, tarnitud või tellitud toodete koguseid ning ühtlasi kõnealuste toodete või teenuste eest makstud hindu.“

B. Poola õigus

8. 17. novembri 1964. aasta seaduse tsiviilkohtumenetluse seadustiku kehtestamise kohta (ustawa – Kodeks postępowania cywilnego) põhikohtuasjas kohaldatava redaktsiooni[4] (edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik“) artikli 278 lõikes 1 on ette nähtud:

„Eriteadmisi nõudvate juhtumite puhul võib kohus pärast poolte nõudmiste ärakuulamist ekspertide arvu ja valiku osas küsida ühe või mitme eksperdi arvamust.“

9. Selle seadustiku artiklis 479^{89} on ette nähtud:

„1. Käesoleva jao sätteid kohaldatakse autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste, tööstusomandi õiguste kaitse ja muude immateriaalse varaga seotud õiguste kaitse (intellektuaalomandi juhtumid) suhtes.

2. Intellektuaalomandi juhtumid käesoleva jao tähenduses hõlmavad ka juhtumeid, mis on seotud:

1) ebaausa konkurentsi ennetamise ja selle vastu võitlemisega;

[4] Dz.U., 2020, rubriik 1575.

[…]“.

10. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklis 479[112] on sätestatud:

„Teabevõlgnikku käsitlevaid sätteid kohaldatakse iga isiku, sealhulgas kostja suhtes, kellel on artiklis 479[113] osutatud teave või kellel on sellele ligipääs.“

11. Sama seadustiku artikli 479[113] lõiked 1 ja 2 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Õiguse omaja tõendab usutavalt intellektuaalomandi õiguse rikkumisele iseloomulike asjaolude olemasolu, võib kohus tema taotlusel enne selle intellektuaalomandi õiguse rikkumisega seotud menetluse algatamist või sellise menetluse käigus kuni esimese kohtuastme istungi lõpuni kutsuda rikkujat üles andma teavet kauba või teenuse päritolu ja turustusvõrgu kohta, kui õiguse omajal on seda vaja hagi esitamiseks.

2. Kui kohtu teabenõue eelneb intellektuaalomandi õiguse rikkumist puudutavale menetlusele, tuleb see menetlus algatada hiljemalt ühe kuu jooksul alates teabenõudega seotud määruse täitmise kuupäevast.“

III. Põhikohtuasi, eelotsuse küsimused ja menetlus Euroopa Kohtus

12. TB on füüsiline isik, kes turustab oma veebipoodide kaudu dekoratiivtooteid. Oma majandustegevuse raames müüb ta tema enda poolt mehaaniliselt toodetud reproduktsioone, millel on lihtne graafiline kujundus, mis koosneb piiratud arvust värvidest ja geomeetrilistest kujunditest ning lühikestest sõnumitest. Kujutised A, B ja C (edaspidi „vaidlusalused reproduktsioonid”) sisaldavad järgmisi fraase: „Mój dom moje zasady” („Minu kodu on minu kindlus“); „Nie ma ludzi idealnych a jednak jestam“ („Ideaalseid inimesi ei ole olemas, kuid mina olen üks neist“) ning „W naszym domrano u słychać tupot małych stopek. Zawsze pachnie pysznym ciastem. Mamy dużo obowiązków, mnóstwo zabawy i miłości“ („Meie kodus kostab hommikuti väikeste jalgade tatsumist. Alati on tunda maitsva koogi lõhna. Meil on palju kohustusi, rõõmu ja armastust“). TB esitab end nende reprodutseeritud kujutiste loojana, mis on tema väitel teosed autoriõiguse seaduse tähenduses.

13. Kujutiste A ja B täpseid koopiaid, mille tarnija on Knor Sp. z o.o. (edaspidi „Knor“, müüakse ilma TB nõusolekuta äriühingu Castorama Polska Sp. z o.o (edaspidi „Castorama“) füüsilistes kauplustes ja veebipoes. Nende kujutiste puhul ei ole TB reproduktsioonidel ega Castorama pakutavatel kujutistel märgitud nende autorit ega päritolu. Castorama müüb ka Knori tarnitud reproduktsioone, millel on sama tekst nagu kujutisel C, kuid mille graafika ja kirjatüübid on mõnevõrra erinevad. 13. oktoobril 2020 saatis TB Castoramale ametliku teatise, et too lõpetaks tema kui loominguliste teoste (mida ettevõtja müüs ilma tema nõusolekuta) autori varaliste ja mittevaraliste õiguste rikkumise.

14. 15. detsembril 2020 pöördus TB tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 479[113] alusel eelotsusetaotluse esitanud kohtusse Sąd Okręgowy w Warszawie (Varssavi regionaalne kohus). Selle menetluse raames palus see kohus Castoramalt ja Knorilt teavet kõnealuste reproduktsioonide turustusvõrgu, samuti saadud ja tellitud kaupade koguse kohta, tarnijate täielikku nimekirja, Castorama füüsilistes kauplustes ja veebipoes kaupade müügile paneku kuupäeva, samuti nende kaupade kogust ning kaupade müügihinda, mis on jaotatud füüsilise ja veebimüügi vahel. TB viitas kõnealuste reproduktsioonide autorina oma varaliste ja

mittevaraliste õiguste rikkumisele ning väitis, et nõutud teave on vajalik selleks, et esitada kohtule hagi tema autoriõiguse rikkumise tõttu ja teise võimalusena esitada kahju hüvitamise hagi ebaausa konkurentsi tõttu.

15. Castorama palus teabenõue tagasi lükata ja teise võimalusena nii palju kui võimalik piirata kohtu otsuse ulatust, et see piirduks rangelt autoriõiguse seaduse tähenduses teosteks kvalifitseeritavate teostega, vaieldes sellega vastu võimalusele, et kõnealused reproduktsioone võiks kvalifitseerida teosteks. Ta tugines ka ärisaladuse kaitsele ja väitis, et TB ei ole tõendanud, et tal on nende reproduktsioonide autorina varalised õigused. Castorama sõnul ei ole TB nõudes käsitletavad loometeosed originaalsed ja selles pole tõendatud uudsuse tingimuse täidetust. Selle nõude rahuldamine tähendaks ideedele ja kontseptsioonidele autoriõiguse kaitse andmist, kuna kõnealused reproduktsioonid peegeldavad praegusel ajal moes olevat trendi, mis seisneb „lihtsustatud motiveerivas graafikas“ koos lihtsakoeliste fraasidega. Castorama leidis lisaks, et kõik vaidlusaluste reproduktsioonide graafilised elemendid on lihtsakoelised, korduvad ega erine kompositsiooni, värvide ja kasutatud kirjatüüpide poolest teistest turul saadaolevatest kujutistest.

16. Vastuseks nendele argumentidele ei esitanud TB ühtegi tõendit, mis kinnitaks intellektuaalomandi õiguse olemasolu kõnealuste reproduktsioonide suhtes ja mis oleks seotud eriteadmistega (eksperdiarvamuse eesmärgil) graafika ja disaini valdkonnas. 15. detsembri 2020. aasta nõudes esitatud tõendusmaterjal koosnes lehtede väljatrükkidest tema veebipoodides müügil olevate esemete kohta ja müügiarvetest alates aastast 2014, ja samuti Castorama veebisaitide lehtede väljatrükkidest ja kujutiste Castorama veebipoest ostmise arvetest.

17. TB nõude läbivaatamisel tõstatas eelotsusetaotluse esitanud kohus küsimuse, kuidas tuleks tõlgendada direktiivi 2004/48 artikli 8 lõiget 1, eelkõige selle kohta, kas on vaja esitada tõendeid teabenõudega seotud vara õigusliku olemuse kohta või tuleb seda näidata üksnes tõenäosuse tasandil, arvestades, et selle direktiivi artiklites 6 ja 7 kasutatakse erinevat sõnastust ja artiklis 4 viidatakse „intellektuaalomandi õiguste valdajatele“. Selle kohtu kahtlused on seotud ka võimalusega kohaldada erinevat tõendamisstandardit seoses vaidlusaluste reproduktsioonide staatusega, st sellega, kas need on teosed või mitte, ja sellest tulenevalt TB kaebeõigusega.

18. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 479[113] võtab üle direktiivi 2004/48 artikli 8 ja selle seadustiku artikli 479, mis määratleb intellektuaalomandiga seotud kohtuasjad, lõike 2 punktis 1 on mainitud kohtuasjad, mis on seotud „ebaausa konkurentsi ennetamise ja selle vastu võitlemisega“. Viidates nimetatud direktiivi põhjendusele 13[5], rõhutab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kuigi Poola kohtupraktikas ei ole seda küsimust veel üheselt lahendatud, nõustub ta käesoleva kohtuasja puhul tõlgendusega, et liikmesriigi õigus on riigisisesel tasandil laiendanud nimetatud direktiivi kohaldamist ebaausale konkurentsile, mis seisneb toodete täpses kopeerimises, isegi kui need tooted ei ole selliste ainuõiguste objektiks nagu autoriõiguse omaja omad. Eespool öeldut arvestades ei teki liidu õiguse tõlgendamisel probleemi seoses nõude selle osaga, mis puudutab kujutisi A ja B, kuna TB on tõendanud, et Castorama on müünud reproduktsioone, mis on nende kujutiste täpsed koopiad.

19. Seevastu selleks, et lahendada kujutist C puudutav nõude osa, oleks vaja tõlgendada liidu õigust, sest Castorama poolt müüdud reproduktsioon ei ole selle kujutise täpne koopia, st et tekst on küll üle võetud ja selle paigutus lehel säilitatud, kuid kasutatud on teisi graafilisi elemente ja

[5] Põhjenduses on öeldud, et „[k]äesoleva direktiivi rakendusvaldkond tuleb defineerida võimalikult laialt, et see kataks kõik intellektuaalomandi õigused, mis hõlmavad ühenduse selle valdkonna sätteid ja/või vastavate liikmesriikide siseriiklikke seadusi. Kõnealune nõue ei mõjuta võimalust, et seda soovivad liikmesriigid võivad laiendada käesoleva direktiivi sätteid siseriiklikel põhjustel, lisades punkte ebaausa konkurentsi, sealhulgas piraatkoopiate või sarnase tegevuse kohta“.

teisi kirjatüüpe. Poola kohtupraktika kohaselt, mis langeb kokku Euroopa Kohtu praktikaga [6], peab kohus, kelle poole pöörduti, uurima teose loomingulisi tunnuseid. Sellega seoses peaks eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul juhul, kui kohtuasja asjaolud on keerulised ja kohtuniku kogemused ei ole piisavad, kasutama eksperdiarvamust, kusjuures tõendamiskoormis ja eksperdiarvamuse taotlemine lasub üldjuhul hagejal.

20. Poola juristid on väljendanud tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 479^{113} tõlgendamise kohta kahte vastandlikku seisukohta, leides, et hageja peab kas tõendama, et ta on vaidlusaluse intellektuaalomandi õiguse omaja, või et hagejal ei ole vaja tõendada mitte kaitstud õiguse rikkumist, vaid üksnes näidata selle tõenäosust, kuna teabenõue võib olla suunatud ka kolmandale isikule.

21. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et tema arvates tuleb direktiivi 2004/48 artikli 8 lõiget 1 koostoimes selle direktiivi artikli 4 lõikega 1 tõlgendada nii, et see puudutab intellektuaalomandi õiguste kaitse vahendit, mida saab kohaldada üksnes siis, kui intellektuaalomandi õiguse omamine on kindlaks tehtud, kusjuures ei piisa sellest, kui näidatakse tõenäosuse tasandil, et see vahend puudutab olemasolevat intellektuaalomandi õigust, sest seda asjaolu on vaja tõendada, eelkõige juhul, kui kaupade või teenuste päritolu ja turustusvõrku käsitleva teabe nõue on esitatud enne intellektuaalomandi õiguste rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi.

22. Neil asjaoludel otsustas Sąd Okręgowy w Warszawie (Varssavi regionaalne kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas direktiivi [2004/48] artikli 8 lõiget 1 koostoimes artikliga 4 tuleb tõlgendada nii, et tegemist on intellektuaalomandi õiguste kaitse vahendiga, mida saab kasutada ainult siis, kui käesolevas või mõnes muus menetluses tehakse kindlaks, et õigustatud isikule kuulub intellektuaalomandi õigus?

– Kui vastus [esimesele eelotsuse küsimusele on jaatav], siis

2. kas direktiivi [2004/48] artikli 8 lõiget 1 koostoimes artikliga 4 tuleb tõlgendada nii, et piisab, kui tõenäosuse tasemel näidata asjaolu, et õiguskaitsevahend puudutab olemasolevat intellektuaalomandi õigust, ilma et seda peaks tõendama, eelkõige olukorras, kus intellektuaalomandi õigust rikkuvate kaupade või teenuste päritolu ja turustusvõrke käsitleva teabe nõue esitatakse enne intellektuaalomandi õiguste rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi?“

23. Kirjalikud seisukohad esitasid Castorama, Poola ja Austria valitsus ning Euroopa Komisjon.

IV. Analüüs

A. Eelotsusetaotluse vastuvõetavus

24. Austria valitsus väljendas oma kirjalikes seisukohtades kahtlusi eelotsusetaotluse vastuvõetavuse osas. Ta väitis, et kõnealuste reproduktsioonide „teosteks“ kvalifitseerimist tuleks põhikohtuasja raames analüüsida kui õiguslikku küsimust. Seejuures on need reproduktsioonid

[6] 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus Infopaq International (C-5/08, EU:C:2009:465).

eelotsusetaotluse esitanud kohtule kättesaadavad, nende konkreetne esitusviis ja kujundus on selge ja seda ei ole vaidlustatud. Vastust küsimusele, millist tõendamisstandardit tuleb direktiivi 2004/48 artikli 8 kontekstis kohaldada, ei ole seega käesoleva kohtuasja lahendamiseks vaja.

25. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on üksnes asja menetleva ja selles tehtava lahendi eest vastutava liikmesriigi kohtu ülesanne kohtuasja eripära arvesse võttes hinnata nii eelotsusetaotluse vajalikkust asjas otsuse langetamiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Sellest järeldub, et eeldatakse, et liidu õigust puudutavad küsimused on asjakohased. Euroopa Kohus võib keelduda liikmesriigi kohtu esitatud eelotsuse küsimusele vastamast vaid siis, kui on ilmne, et taotletaval liidu õiguse tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele.[7]

26. Käesoleval juhul on eelotsusetaotluse esitanud kohus sedastanud, et kujutist C ei ole täpselt kopeeritud. Sellega seoses on tal vaja uurida teose loomingulisi tunnuseid. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul peab juhul, kui kohtuasja asjaolud on keerulised ja kohtuniku kogemusest ei piisa, kasutama eksperdiarvamust. Lisaks sellele ei esitanud TB ühtegi tõendit, et tõendada ekspertiisi nõudva eriteadmistega seotud intellektuaalomandi õiguse olemasolu. Seega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas direktiivi 2004/48 artikli 8 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et see puudutab intellektuaalomandi õiguste kaitse vahendit, mis on kohaldatav üksnes juhul, kui on tõendatud omaniku omandiõiguse rikkumine olukorras, kus asjaomane liikmesriigi kohus ei ole eriteadmiste puudumisel võimeline ilma eksperdi abita sõltumatut hinnangut andma. Sellisel juhul tuleks TB teabenõue tagasi lükata, kui ei toimu tõendamismenetlust, milles nõude esitaja peab tõendite kogumisel aktiivselt osalema.

27. Võttes arvesse seda õiguslikku ja faktilist tausta, milles liikmesriigi kohus märgib, et ta vajab otsuse tegemiseks eelotsust, ei ole ilmne, et taotletaval tõlgendusel ei ole põhikohtuasjaga mingit seost või tõstatatud probleem on hüpoteetiline. Neil asjaoludel olen seisukohal, et käesolev eelotsusetaotlus on vastuvõetav.

B. Sisulised küsimused

28. Oma kahes eelotsuse küsimuses, mida tuleb käsitleda koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2004/48 artikli 8 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et intellektuaalomandi õiguse rikkumise menetluses peab hageja tõendama, et ta on kõnealuse intellektuaalomandi õiguse omaja, või piisab, kui ta näitab selle asjaolu tõenäosust, eelkõige juhul, kui teabenõue esitatakse enne intellektuaalomandi õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi.

29. Castorama ning Poola ja Austria valitsus soovitavad neile küsimustele vastata, et hageja peab tõendama, et ta on kõnealuse intellektuaalomandi õiguse omaja. Seevastu komisjon väidab, et piisab, kui ta näitab piisava tõenäosusega, et tema teabenõue puudutab olemasolevat intellektuaalomandi õigust.

[7] Vt 6. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus HV ((juhtimisõiguse peatamine) (C-266/21, EU:C:2022:754, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika).

30. Direktiivi 2004/48 artikli 8 lõike 1 punkti a kohaselt tagavad liikmesriigid, et intellektuaalomandi õiguse rikkumise menetlemisel ning hageja õigustatud ja proportsionaalse nõude vastuseks võivad pädevad kohtuasutused nõuda, et teave intellektuaalomandi õiguse rikkumise päritolu ja kaupade või teenuste turustusvõrgu kohta esitaks rikkuja ja/või kes tahes isik, kes on tabatud tema valduses oleva õigusi rikkuva kommertseesmärgil kasutatava kaubaga.

31. Käesolevas asjas soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas juhul, kui hageja kasutab direktiivi 2004/48 artikli 8 lõikes 1 ette nähtud õiguskaitsevahendit seoses intellektuaalomandi õiguse rikkumisega, peab ta tõendama, et ta on kõnealuse intellektuaalomandi õiguse omaja.

32. Arvestades selle sätte sõnastust, ei näe see säte iseenesest hagejale ette niisugust kohustust. Kuna teabenõue peab siiski olema „põhjendatud“, peab see sisaldama põhjendust, mis sisaldab piisavalt faktilisi asjaolusid ja tõendeid viidatud intellektuaalomandi õiguse kohta.

33. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, tuleb direktiivi 2004/48 artikli 8 lõiget 1 tõlgendada koos selle direktiivi artikliga 4, mille kohaselt peab isik, kes taotleb selle direktiivi II peatükis sätestatud meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamist, kuuluma ühte nimetatud artikli punktides a–d loetletud neljast isikute või asutuste kategooriatest. Nendesse kategooriatesse kuuluvad esiteks intellektuaalomandi õiguste omajad, teiseks kõik teised isikud, kes on volitatud nimetatud õigusi kasutama, eriti litsentsi omajad, kolmandaks intellektuaalomandi õiguste kollektiivse esindamise organisatsioonid, kes on intellektuaalomandi õiguste omajate üldtunnustatud esindajad, ja neljandaks kutseorganisatsioonid, kes on intellektuaalomandi õiguste omajate üldtunnustatud esindajad. Erinevalt direktiivi 2004/48 artikli 4 punktis a nimetatud intellektuaalomandi õiguste omajatest peavad selle direktiivi põhjenduse 18[8] kohaselt selle direktiivi artikli 4 punktides b–d nimetatud kolme kategooriasse kuuvad isikud lisaks sellele olema otseselt huvitatud nende õiguste kaitsmisest ja õigusest kohtusse pöörduda niivõrd, kuivõrd see on lubatud kohaldatava õigusega ja kooskõlas sellega.[9]

34. Direktiivi 2004/48 artikli 4 punktis a viidatakse „intellektuaalomandi õiguste valdajatele“ ja seda sätet võib mõista nii, et kõnealuse direktiivi artikli 8 kohaldamisel peab hageja tegelikult tõendama, et ta on intellektuaalomandi õiguse omaja.

35. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleneb siiski nii liidu õiguse ühetaolise kohaldamise kui ka võrdsuse põhimõtte nõudest, et sellise liidu õigusnormi sõnastust, mis ei viita sõnaselgelt liikmesriikide õigusele õigusnormi tähenduse ja ulatuse kindlaksmääramiseks, tuleb tavaliselt kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt ning sellise tõlgenduse andmisel ei tule arvesse võtta mitte ainult selle sätte sõnastust, vaid ka sätte konteksti ja asjaomase õigusakti eesmärki.[10]

36. Direktiivi 2004/48 artikli 8 konteksti kohta tuleb aga märkida, et selle direktiivi artikli 6 „Tõendid“ sätestab lõikes 1, et liikmesriigid tagavad, *et kui osapool on esitanud oma nõuete toetamiseks piisava mõistlikult kättesaadava tõendusmaterjali ning on täpsustanud* oma väidete põhistamiseks vastaspoole käsutuses olevad *tõendid*, on kohtud volitatud nõudma vastaspoolelt nende tõendite esitamist, asjakohastel juhtudel konfidentsiaalse teabe kaitset tagavaid tingimusi

[8] Selle põhjenduse kohaselt „[peaksid i]sikud, kellel on õigus nõuda kõnealuste meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite rakendamist, […] olema mitte ainult õiguste valdajad, vaid neil peab olema otsene huvi ja seaduslik alus kooskõlas kohaldatava seadusega ja lubatud piires, mis võib hõlmata vastavate õiguste haldamise või kollektiivsete ja isiklike huvide kaitsmise eest vastutavaid kutseorganisatsioone“.

[9] Vt 17. juuni 2021. aasta kohtuotsus M.I.C.M. (C-597/19, EU:C:2021:492, punktid 63 ja 64 ning seal viidatud kohtupraktika).

[10] Vt 2. juuni 2022. aasta kohtuotsus T.N. ja N.N. (pärandist loobumise avaldus) (C-617/20, EU:C:2022:426, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

järgides. Direktiivi artikli 7 „Tõendusmaterjali säilitamise meetmed“ lõikes 1 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad, et *hageja palvel, kes on esitanud tõendid oma väidete toetuseks, piisava mõistlikult kättesaadava tõendusmaterjali*, et tema intellektuaalomandi õigust on rikutud või rikutakse, võivad pädevad kohtud nõuda kiireid ja tõhusaid ajutisi meetmeid väidetava rikkumise olulise tõendusmaterjali säilitamiseks, mis on kaitse all konfidentsiaalse teabena. Sama direktiivi artikli 9 „Ajutised ja ennetavad meetmed“ lõikes 3 on sätestatud, et kohtutel on kõnealuse artikli lõigetes 1 ja 2 osutatud meetmete raames õigus nõuda, et *hageja esitaks piisava mõistlikult kättesaadava tõendusmaterjali selle kohta, et ta on õiguste valdaja* ja et hageja õigust on rikutud või et on sellise rikkumise oht.

37. Seega, kuigi direktiivis 2004/48/EÜ nimetatakse „intellektuaalomandi õiguste valdajaid“ nende isikute hulgas, kes võivad taotleda kõnealuse direktiivi II peatükis sätestatud meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kohaldamist, on direktiivis sõnaselgelt sätestatud, et hageja võib direktiivi artiklite 6, 7 ja 9 alusel esitada piisava mõistlikult kättesaadava tõendusmaterjali oma väidete põhjendamiseks, st ilma et ta peaks tõendama, et ta on kõnealuse intellektuaalomandi õiguse valdaja. Seetõttu olen ma seisukohal, et mõistet „intellektuaalomandi õiguste valdaja“ direktiivi 2004/48 artikli 4 tähenduses ei saa mõista nii, et hageja peab tõendama, et ta on selle intellektuaalomandi õiguse omaja, millele ta viitab selle direktiivi artikli 8 alusel intellektuaalomandi õiguse rikkumisega seotud menetluses.

38. Mis puudutab direktiivi 2004/48 eesmärki, siis ilmneb selle direktiivi põhjendustest 10 ja 13 vastavalt, et direktiivi eesmärk on ühtlustada liikmesriikide õigusakte, et tagada siseturul kõrge, võrdväärne ning ühetaoline intellektuaalomandi kaitsetase, ning et selle direktiivi rakendusvaldkonda tuleb defineerida võimalikult laialt, et see kataks kõik intellektuaalomandi õigused, mis hõlmavad liidu selle valdkonna õigusnorme ja/või vastavate liikmesriikide riigisiseseid seadusi.[11] Lisaks on Euroopa Kohus leidnud, et selle direktiivi eesmärk on, et liikmesriigid tagaksid eelkõige infoühiskonnas intellektuaalomandi tõhusa kaitse.[12] Euroopa Kohtu praktikast ilmneb samuti, et selle direktiivi sätete eesmärk on reguleerida intellektuaalomandi õigustega seotud aspekte, mis on seotud ühelt poolt nende õiguste jõustamise ja teiselt poolt nende õiguste rikkumisega, kehtestades tõhusad õiguskaitsevahendid olemasoleva intellektuaalomandi õiguse rikkumise ennetamiseks, lõpetamiseks või heastamiseks.[13]

39. Euroopa Kohtu praktika kohaselt tuleb selleks, et tagada intellektuaalomandi tugev kaitse, jätta kõrvale tõlgendus, millega tunnustatakse direktiivi 2004/48 artikli 8 lõikes 1 ette nähtud õigust teabele üksnes menetluses, mille ese on intellektuaalomandi õiguse rikkumise tuvastamine. Selline kaitsetase võib nimelt jääda tagamata, kui õigust teabele ei ole võimalik teostada ka *eraldiseisvas menetluses, mis on algatatud pärast* sellise hagi kohta tehtud kohtuotsuse *jõustumist*, mis päädis intellektuaalomandi õiguse rikkumise tuvastamisega[14]. Euroopa Kohus täpsustas, et sama põhjendust tuleks kohaldada ka *kahju hüvitamise hagile eelnevas eraldiseisvas menetluses* väidetavate õigusrikkujate vastase õigusliku menetluse tõhusaks algatamiseks.[15]

[11] 18. detsembri 2019. aasta kohtuotsus IT Development (C-666/18, EU:C:2019:1099, punkt 38).

[12] Vt 18. detsembri 2019. aasta kohtuotsus IT Development (C-666/18, EU:C:2019:1099, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika).

[13] Vt 28. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Phoenix Contact (C-44/21, EU:C:2022:309, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika).

[14] 18. jaanuari 2017 aasta kohtuotsus NEW WAVE CZ (C-427/15, EU:C:2017:18, punkt 24).

[15] 17. juuni 2021. aasta kohtuotsus M.I.C.M. (C-597/19, EU:C:2021:492, punkt 82). Nõnda on tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 479[113] lõikes 2 sätestatud, et „[k]ui kohtu teabenõue eelneb intellektuaalomandi õiguse rikkumiste menetlusele, tuleb see algatada hiljemalt ühe kuu jooksul alates teabenõudega seotud määruse täitmise kuupäevast“.

40. Lisaks on Euroopa Kohus leidnud, et direktiivi 2004/48 artikli 8 lõikes 1 sätestatud õigus teabele muudab konkreetsemaks Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklis 47 tagatud põhiõiguse tõhusale õiguskaitsevahendile ja hoolitseb selle eest, et oleks võimalik tõhusalt teostada põhiõigust omandile, mis hõlmab ka selle artikli 17 lõikega 2 kaitstud intellektuaalomandi õigust. Seega võimaldab teabeõigus intellektuaalomandi õiguse omajal tuvastada, kes seda õigust rikub, ja võtta vajalikke meetmeid, näiteks esitada direktiivi artikli 9 lõigete 1 ja 2 kohaseid ajutiste meetmete kohaldamise taotlusi või direktiivi artikli 13 kohaseid kahju hüvitamise hagisid, et kõnealust intellektuaalomandi õigust kaitsta. Sellise õiguse omajal ei oleks nimelt oma intellektuaalomandi õiguse rikkumise ulatusest täielikku ülevaadet omamata võimalik teha kindlaks või arvutada täpset kahjuhüvitist, mida tal on selle rikkumise tõttu õigus saada. [16]

41. Kogu sellest kohtupraktikast ilmneb selgelt, et direktiivi 2004/48 artikli 8 kohase teabenõude funktsiooni tuleb eristada kohtumenetlusest, mille eesmärk on intellektuaalomandi õiguse rikkumise tuvastamine. Eelkõige eelotsusetaotluse esitanud kohtu teise küsimuse puhul, st kui teabenõue esitatakse enne intellektuaalomandi õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi, on menetlus oma olemuselt *eraldiseisev ja eelnev*, saamaks täielikku teavet intellektuaalomandi õiguse rikkumise ulatuse kohta, et vajaduse korral oleks võimalik võtta meetmeid rikkumise heastamiseks.

42. Menetluse selles etapis ei saa nõuda, et hageja tõendaks hagi esitamise õiguse saamiseks, et ta on vaidlusaluse intellektuaalomandi õiguse omaja. Sellisel juhul kohaldataks direktiivi 2004/48 artiklis 8 sätestatud teabenõude suhtes samu tõendamiskohustust nagu kohtumenetluses, mille eesmärk on intellektuaalomandi õiguse rikkumise tuvastamine, olgugi et see ta täidab teist rolli. Seega, kuna artiklis 8 sätestatud eraldi menetlus on liidu õiguse eripära, [17] kaotaks see niisugusel juhul suure osa oma praktilisest kasulikkusest.

43. Neil asjaoludel olen seisukohal, et viidatud artikli 8 kohaldamise menetluses peab hageja esitama piisavad tõendid, näitamaks tõenäosuse tasandil, et ta on kõnealuse intellektuaalomandi õiguse omaja, ilma et ta peaks seda asjaolu tõendama, eelkõige juhul, kui teabenõue on esitatud enne intellektuaalomandi õiguse rikkumisega tekkinud kahju hüvitamise hagi.

44. Käesoleval juhul märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et põhikohtuasjas on kaalul TB autoriõigus. Kuigi direktiiv 2004/48 ei sisalda selle kohaldamisalasse kuuluvate intellektuaalomandi õiguste määratlust, on komisjoni avalduses direktiivi 2004/48 artikli 2 [18] kohta täpsustatud, et kõnealuse institutsiooni arvates kuulub autoriõigus nende hulka. Euroopa Kohtu praktikast ilmneb ka, et autoriõigus kuulub kõnealuse direktiivi tähenduses mõiste „intellektuaalomand“ alla. [19]

[16] Vt 18. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus NEW WAVE CZ (C-427/15, EU:C:2017:18, punkt 25) ja 17. juuni 2021. aasta kohtuotsus M.I.C.M. (C-597/19, EU:C:2021:492, punkt 83).

[17] Nagu on märgitud komisjoni 30. jaanuari 2003. aasta ettepanekus võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv intellektuaalomandi õiguste jõustamise meetmete ja korra kohta (COM(2003) 46 (lõplik), lk 16), on selline teavitamisõigus kehtestatud vaid mõne liikmesriigi õigussüsteemis, nimelt Saksamaa intellektuaalomandi seadustes ja Beneluxi kaubamärgiseaduses.

[18] ELT 2005, L 94, lk 37.

[19] Vt nt 18. detsembri 2019. aasta kohtuotsus IT Development (C-666/18, EU:C:2019:1099).

45. Nimetatud direktiivi põhjenduse 17 kohaselt peavad selles sätestatud meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid iga kohtuasja korral olema piiritletud viisil, mis võtab arvesse vastava kohtuasja eripära. Sellega seoses rõhutatakse direktiivi põhjenduses 19[20], et autoriõigus on olemas alates teose loomise hetkest ja see ei nõua ametlikku registreerimist. Selle õiguse kohta tuleneb Euroopa Kohtu praktikast direktiivi 2001/29/EÜ kohta,[21] et mõiste „teos" koosneb kahest elemendist. Ühest küljest viitab see algupärasele objektile, mis on autori intellektuaalne looming, ja teisest küljest nõuab selle loomingu väljendust. Mis puudutab esimest elementi, siis tuleneb Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, et selleks, et objekti saaks pidada algupäraseks, on ühtaegu vajalik ja piisav, et see peegeldab autori isikupära, väljendades viimase vabu ja loomingulisi valikuid. Teise elemendi puhul tähendab direktiivis 2001/29 osutatud mõiste „teos" tingimata piisavalt täpselt ja objektiivselt identifitseeritavat objekti.[22] Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kontrollida, kas TB on tõenäosuse tasandil näidanud, et ta on seoses Castorama poolt turustatava kujutise C reproduktsiooniga autoriõiguse omaja.

46. Tuleks lisada, et direktiivi 2004/48 eesmärk on leida õiglane tasakaal ühelt poolt õiguste omajate huvi neile harta artikli 17 lõikega 2 tagatud intellektuaalomandi õiguse kaitsmise vastu ja teiselt poolt kaitstud objektide kasutajate huvide ja põhiõiguste ning üldiste huvide kaitse vahel. Täpsemalt on Euroopa Kohus selle direktiivi artikli 8 kohta juba leidnud, et nimetatud sättega püütakse ühtaegu tagada eri õigusi, eelkõige õiguste omajate õigust teabele ja kasutajate õigust isikuandmete kaitsele.[23]

47. Samamoodi on direktiivi 2004/48 artikli 3 lõikes 1 sätestatud, et meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid peavad muu hulgas olema lihtsad ja õiglased ega tohi olla asjatult kulukad. Lisaks peavad selle artikli lõike 2 kohaselt asjaomased meetmed, menetlused ja õiguskaitsevahendid olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad ning neid peab rakendama viisil, mis võimaldab ette näha kaitsemeetmeid nende kuritarvitamise vastu. Niisiis nõutab see artikkel, et liikmesriigid ja lõppastmes ka liikmesriikide kohtud tagaksid, et eelkõige ei kasutataks kuritarvitavalt selle direktiivi artiklis 8 osutatud teabenõuet.[24]

48. Sellest tulenevalt peab eelotsusetaotluse esitanud kohus hindama teabenõude põhjendatust ja kontrollima, kas hageja ei ole seda vääralt kasutanud. Selleks tuleb tal nõuetekohaselt arvesse võtta juhtumi kõiki objektiivseid asjaolusid, sealhulgas poolte käitumist.[25] Kui kohus tuvastab õiguste kuritarvitamise, peaks ta keelama direktiivi 2004/48 artiklis 8 ette nähtud õiguse teabele kasutamise.[26]

[20] Selle põhjenduse kohaselt: „[k]una autoriõigus eksisteerib teose loomise tõttu ning ei vaja formaalset registreerimist, on asjakohane vastu võtta Berni konventsiooni artikli 15 eeskiri, mis kehtestab eelduse, et kirjandus- või kunstiteose autoriks loetakse isikut siis, kui teosel on tema nimi. […]".

[21] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiiv autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT 2001, L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230).

[22] Vt 11. juuni 2020. aasta kohtuotsus Brompton Bicycle (C-833/18, EU:C:2020:461, punktid 22–25).

[23] Vt 9. juuli 2020. aasta kohtuotsus Constantin Film Verleih, C-264/19, EU:C:2020:542, punktid 37 ja 38 ning seal viidatud kohtupraktika). Vt ka komisjoni 29. novembri 2017. aasta teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele „Suunised intellektuaalomandi õiguste jõustamist käsitleva Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2004/48/EÜ teatavate aspektide kohta" (COM(2017) 708 (final), lk 11), mille kohaselt: „Et tagada intellektuaalomandi õiguste tsiviilõigusliku kaitse tagamise süsteemi tasakaalustatud kasutamine, peaksid pädevad kohtuasutused seega jõustamisdirektiivis sätestatud meetmete, menetluste ja õiguskaitsevahendite kaalumisel hindama iga juhtumit eraldi".

[24] Vt selle kohta 28. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Phoenix Contact (C-44/21, EU:C:2022:309, punkt 43).

[25] Vt selle kohta 12. septembri 2019. aasta kohtuotsus Bayer Pharma (C-688/17, EU:C:2019:722, punkt 70).

[26] Vt selle kohta kohtujurist Szpunari ettepanek kohtuasjas M.I.C.M. (C-597/19, EU:C:2020:1063, punkt 121).

49. Kõike eelnevat arvestades leian, et selle direktiivi artikli 8 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et intellektuaalomandi õiguse rikkumise menetluses peab hageja esitama piisavad tõendid, näitamaks tõenäosuse tasandil, et ta on kõnealuse intellektuaalomandi õiguse omaja, ilma et oleks nõutud, et ta seda asjaolu tõendaks, eelkõige juhul, kui teabenõue eelneb intellektuaalomandi õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi esitamisele. Liikmesriigi kohus peab ka hindama selle nõude põhjendatust ja võtma nõuetekohaselt arvesse kõiki juhtumi objektiivseid asjaolusid, sealhulgas poolte käitumist, eelkõige selleks, et kontrollida, kas hageja ei ole seda kuritarvitanud.

V. Ettepanek

50. Esitatud kaalutlustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Sąd Okręgowy w Warszawie (Varssavi regionaalne kohus, Poola) esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta artikli 8 lõiget 1

tuleb tõlgendada nii, et

intellektuaalomandi õiguse rikkumise menetluses peab hageja esitama piisavad tõendid, näitamaks tõenäosuse tasandil, et ta on kõnealuse intellektuaalomandi õiguse omaja, ilma et oleks nõutud, et ta seda asjaolu tõendaks, eelkõige juhul, kui teabenõue eelneb intellektuaalomandi õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi esitamisele. Liikmesriigi kohus peab ka hindama selle nõude põhjendatust ja võtma nõuetekohaselt arvesse kõiki juhtumi objektiivseid asjaolusid, sealhulgas poolte käitumist, eelkõige selleks, et kontrollida, kas hageja ei ole seda kuritarvitanud.